

ΠΛΑΤΩΝ

ΝΟΜΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΝΟΜΙΣ,
ΤΟΜΟΣ Β

ΠΛΑΤΩΝ

Νόμοι και Επινόμης, Τόμος Β

«Public Domain»

Платон

Νόμοι και Επινόμις, Τόμος Β / Платон — «Public Domain»,

Содержание

ΚΛΕΙΝΙΑΣ	5
ΒΙΒΛΙΟΝ Δ'.	20
Κонец ознакомительного фрагмента.	30

Plato

Νόμοι και Επινόμις, Τόμος Β

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Πολύ ορθά ομιλείς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Φιλόθεον δε κάπως και ευτυχή θεωρούντες τον έβδομον βαθμόν ας τον εμπιστευθώμεν εις κάποιον κλήρον και όποιος μεν κληρωθή ας εξουσιάζη, όστις δε αποτύχη ας ειπούμεν ότι είναι δικαιοτάτον να αποσυρθή και να εξουσιάζεται.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Αυτό είναι πολύ αληθές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Βλέπεις λοιπόν, φίλε νομοθέτα, ημπορούν να μας αντιτείνουν, αστειευόμενοι με κανένα από τους απερισκεπτως ερχομένους διά να θέσουν νόμους, πόσοι βαθμοί εξουσιών υπάρχουν και πόσον αντίθετοι εκ φύσεως μεταξύ των; Διότι τώρα βεβαίως ημείς ανεκαλύψαμεν κάποιαν πηγήν των διχονοιών, την οποίαν συ πρέπει να θεραπεύσης. Πρώτον δε μαζί μας σκέψου αναδρομικώς, πώς και εις τι έσφαλαν παραβαίνοντες αυτά οι βασιλείς του Άργους και της Μεσσήνης και κατέστρεφαν και το εαυτόν των και την δύναμιν των Ελλήνων, η οποία ήτο αξιοθαύμαστος την εποχήν εκείνην. Όχι άραγε διότι δεν ενόησαν τον Ησίοδον, ο οποίος λέγει πολύ ορθά ότι πολλάκις το μισό είναι περισσότερον από το όλον, και ότι όταν είναι ζημία να λάβης το όλον, ενώ το μισό είναι μέτριον, τότε εθεώρησε ότι το μέτριον είναι περισσότερον από το αλογάριστον, διότι εκείνο είναι καλλίτερον, τούτο δε χειρότερον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Πολύ ορθά βεβαίως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Λοιπόν άραγε περισσότερον θα νομίσωμεν ότι τούτο βλάπτει, όταν συμβή εις τας βασιλείας ή εις τας δημοκρατίας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Το λογικόν και το συχνότερον είναι, να είναι των βασιλέων αυτή η ασθένεια, επειδή ζουν με υπερηφάνειαν ένεκα της τρυφηλότητος.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Λοιπόν δεν είναι φανερόν, ότι πρώτα πρώτα οι τότε βασιλείς αυτό είχαν, δηλαδή το να καταχρώνται τους θεσπισθέντας νόμους, και ό,τι ενέκριναν με λόγους και με όρκον, δεν το ετήρησαν πιστώως, αλλά η ασυμφωνία με τον εαυτόν των, καθώς ημείς το χαρακτηρίζομεν, η οποία είναι η μεγαλιτέρα αμάθεια, και μόνον νομίζεται ως σοφία, όλα εκείνα τα κατέστρεψε από πλάνην και πικράν απαιδευσίαν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Αυτό φαίνεται πιθανόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Πολύ καλά. Λοιπόν ο νομοθέτης τι έπρεπε να φοβάται τότε που ενομοθέτει διά την γέννησιν τούτου του παθήματος; Μήπως άραγε δι' όνομα των θεών τώρα μεν δεν είναι διόλου σοφόν να εννοήσωμεν αυτό ούτε δύσκολον να το ειπούμεν, εάν όμως ήτο δυνατόν να το προβλέψη κανείς τότε, θα ήτο ίσως σοφώτερος από ημάς ο προβλέπων αυτό;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Ποίον λοιπόν εννοείς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Τώρα είναι δυνατόν, καλέ Μέγιλλε, να ρίψωμε βλέμμα εις τα γεγονότα του τόπου σας, διά να εννοήσωμεν, και αφού εννοήσωμεν, είναι εύκολον να ειπούμεν τι έπρεπε να γίνη τότε.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Ειπέ το ακόμη καθαρώτερα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Λοιπόν το καθαρώτερον από όλα ίσως είναι το εξής.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Ποίον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Εάν κανείς εις μικρότερα πράγματα προσθήσῃ μεγαλιτέραν δύναμιν παραμελήσας τα μέτριοι, λόγου χάριν εις τα πλοία ιστία και εις τα σώματα τροφήν και εις τας ψυχάς κυριαρχίαν, όλα βεβαίως αυτά ανατρέπονται και εκτροχιαζόμενα άλλα μεν ρίπτονται εις

ασθενείας, άλλα δε εις την αδικίαν, η οποία κατάγεται από τον εκτροχιασμόν. Τι λοιπόν εννοούμεν; Άραγε, αγαπητοί μου φίλοι, ότι δηλαδή δεν είναι δυνατόν να υπάρξη φύσις θνητής ψυχής, η οποία θα ημπορέση να φέρη την μεγαλιτέραν κυριαρχίαν μεταξύ των ανθρώπων, όταν είναι νεαρά και ανυπεύθυνος, ώστε να μη φορτωθή από την μεγαλιτέραν ασθένειαν, δηλ. την ανοησίαν, ο νους της και να τρέφη μίσος προς τους πλησιεστάτους φίλους της, το οποίον, όταν συμβή, αμέσως καταστρέφει αυτήν και εξαφανίζει την δύναμίν της; Αυτό λοιπόν να προσέξουν και να εύρουν το μέτριον, είναι ιδιότης των μεγάλων νομοθετών. Εφ' όσον λοιπόν είναι δυνατόν να το ερμηνεύσωμεν τώρα, έν τόσον παλαιόν γεγονός, ιδού τι φαίνεται να είναι αυτό.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Τι πράγμα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Ότι υπάρχει κάποιος θεός φροντίζων διά σας, ο οποίος, επειδή προβλέπει τα μέλλοντα, εφύτευσε εις τον τόπον σας διδυμικήν την γέννησιν τον βασιλέων από μονογενή, και την περιώρισε περισσότερον εις το μέτριον. Και κατόπιν πάλιν κάποια ανθρωπίνη φύσις ανάμικτος με κάποιαν θείαν δύναμιν, αφού ενόησε ότι η εξουσία σας είχε ακόμη κάποιαν φλεγμονήν, αναμιγνύει την σόφροναν δύναμιν του γήρατος με την αυθάδη ρωμαλεότητα της γενεάς, δηλαδή των εικοσιοκτώ δημογερόντων, την οποίαν κατέστησε ισόψηφον με την δύναμιν των βασιλέων εις τα κυριώτερα ζητήματα. Ο δε τρίτος σωτήριος παράγων του τόπου σας βλέπων ότι η εξουσία ήτο ακόμη σπαργωμένη και αχαλίνωτος έβαλε μέσα εις αυτήν ωσάν χαλινόν την δύναμιν των εφόρων, την οποίαν επλησίασε προς κληρωτήν δύναμιν. Λοιπόν συμφώνως με αυτήν η βασιλεία εις τον τόπον σας έγινε ανάμικτος (συνταγματική) και αποκτήσασα μέτρον, και αυτή εσώθη και εις τους άλλους έγινε αιτία σωτηρίας. Άλλως βεβαίως επί Τημένου και Κρεσφόντου και των τότε νομοθετών, οποιοιδήποτε και αν νομοθετούν, δεν θα εσώζετο ούτε η μερίς του Αριστομένους. Διότι δεν ήσαν αρκετά έμπειροι νομοθέται. Δηλαδή αυτοί σχεδόν δεν εσκέφθησαν να συγκρατήσουν με όρκων ψυχήν νεαράν, όταν καταλάβη την εξουσίαν, από την οποίαν ήτο δυνατόν να παραχθή τυραννία. Τώρα όμως ο θεός έδειξε οποία έπρεπε και πρέπει μάλιστα να είναι η αρχή η οποία θέλει να διατηρηθή. Το να εννοούνται δε αυτά από ημάς, καθώς είπα προηγουμένως, αν γίνεται τώρα, δεν αποτελεί καμμίαν σοφίαν. Διότι το να παρατηρή κανείς από εκτελεσθέν παράδειγμα δεν είναι διόλου δύσκολον. Εάν όμως υπήρχε κανείς να το προβλέψη τότε και να ημπορέση να μετριάση τας αρχάς και να τας κάμη μίαν από τρεις, και τα ορθώς εννοηθέντα τότε θα έσωζαν τα πάντα και ίσως δεν θα ήρχετο εναντίον της Ελλάδος ούτε η Περσική ούτε καμμία άλλη εκστρατεία, διότι μας επεριφρόνησε και μας εθεώρησε μηδαμινούς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Λέγεις την αλήθειαν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Τουλάχιστον αισχρώς τους απέκρουσαν, φίλε μου Κλεινεΐα. Όταν δε λέγω αισχρώς, δεν εννοώ ότι δεν ενίκησαν οι τοτινοί λαμπράς μάχας κατά ξηράν και κατά θάλασσαν, αλλά το εξής εννοώ αισχρόν, πρώτον δηλαδή ότι, ενώ εκείνοι αι πολιτεΐαι ήσαν τρεις, μία υπερήσπισε

την Ελλάδα, αι δε δύο ήσαν τόσον πολύ διεφθαρμένοι, ώστε η μεν μία παρεμπόδιζε και την Λακεδαιμόνα να βοηθήση αυτήν, διότι επολεμούσε εναντίον της με όλας τας δυνάμεις, η δε άλλη, η οποία κατά τους χρόνους εκείνους της διανομής ήτο η πρώτη, δηλαδή το Άργος, ενώ προσεκλήθη να αποκρούση τους βαρβάρους, ούτε ακρόασιν έδωκε ούτε εβοήθησε. Θα μπορούσε δε κανείς πολλά να αναφέρει και να κατηγορήση την Ελλάδα ότι συνέβησαν πολύ επαισχύντως εις εκείνον τον πόλεμον, και ούτε πάλιν ημπορεί να ειπή ορθώς ότι η Ελλάς αντέκρουσε τον εχθρόν. Αλλ' εάν οι Αθηναίοι και οι Λακεδαιμόνιοι δεν απέκρουαν την επικειμένην υποδούλωσιν, σχεδόν τώρα πλέον θα ήσαν ανάμικτα όλα τα γένη των Ελλήνων και μεταξύ των και βάρβαρα μεταξύ Ελλήνων και Ελληνικά μεταξύ βαρβάρων, καθώς εις τας χώρας, τας οποίας σήμερον κυριαρχούν οι Πέρσαι, κατοικούν ανομοιογενή και συμφυρόμενα με κακήν διανομήν. Αυτά, καλέ Κλεινία και Μέγιλλε, έχομεν να κατακρίνωμεν εις τους αρχαίους πολιτικούς λεγομένους και νομοθέτας και εις τους σημερινούς, διά να ζητούμεν τας αιτίας των και να ευρίσκωμεν τι άλλο έπρεπε να πράξουν έξω από αυτά. Καθώς μάλιστα και τώρα είπαμεν ότι δεν πρέπει να νομοθετήσωμεν μεγάλας εξουσίας ούτε αμιγείς, σκεφθέντες ότι η πολιτεία πρέπει να είναι ελευθέρα, και ο νομοθέτης αυτό πρέπει να έχη υπ' όψει του, όταν νομοθετή. Ας μη απορούμεν δε πώς έως τώρα πολλές φορές προτείναμεν μερικάς προτάσεις και είπαμεν ότι αυτάς πρέπει να έχη υπ' όψει του ο νομοθέτης, όταν νομοθετή, και όμως όλα όσα προτιμήσαμεν να προτείνωμεν δεν είναι πάντοτε τα ίδια. Αλλά πρέπει να συλλογισθώμεν ότι, όταν ειπούμεν ότι πρέπει να έχωμεν υπ' όψει την σωφροσύνην ή την φρόνησιν ή την φιλίαν, δεν είναι διάφορος αυτός ο σκοπός μας, αλλά ο ίδιος, και μάλιστα και άλλαι πολλαί παρόμοιαι λέξεις αν λέγωνται, ας μη μας ταράττουν διόλου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Θα προσπαθήσωμεν να κάμωμεν καθώς λέγεις αναθεωρούντες τας συζητήσεις. Και τώρα δε ομοίως ας ιδούμεν περί φιλίας και φρονήσεως και ελευθερίας, τι εννοούσες, όταν έλεγες ότι πρέπει να τας λάβη υπ' όψιν του ο νομοθέτης, λέγε το.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Λοιπόν άκουσε τώρα. Υπάρχουν δύο είδη πολιτευμάτων ωσάν μητέρες, από τας οποίας εάν ειπούμεν ότι παράγονται όλα τα άλλα, θα ελέγαμεν ορθά, και το μεν έν είναι ορθόν να ονομάζεται μοναρχία, το δε άλλο δημοκρατία. Και την μεν μίαν την εξασκεί εις το έπακρον το έθνος των Περσών, την δε άλλην ημείς. Όλοι δε αι άλλαι σχεδόν, καθώς είπα, αποτελούν παραλλαγάς τούτων, επομένως είναι πρόπον και ανάγκη να μετέχη και από τα δύο αυτά, εάν πρόκειται να υπάρχη ελευθερία και φιλία μαζί με φρόνησιν. Λοιπόν το εξής θέλει να μας επιβάλη ο λόγος μας, δηλαδή λέγει ότι μία πόλις μη έχουσα μερίδιον από αυτά δεν είναι δυνατόν να πολιτευθή καλώς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Βεβαίως πώς είναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Αφού λοιπόν το μεν έν ησπάσθη την μοναρχίαν, το δε άλλο την ελευθερίαν περισσότερον από όσον έπρεπε, κανέν από τα δύο δεν κατέχει τα μέτρια από αυτάς. Τα ιδικά σας όμως πολιτεύματα, δηλαδή και της Λακωνικής και της Κρήτης, κατέχουν περισσότερον τα μέτρια,

οι Αθηναίοι όμως και οι Πέρσαι τον παλαιόν μεν καιρόν ήσαν όμοιοι, τώρα όμως πολύ ολίγον. Τας αιτίας δε αυτάς ας τας εξετάσωμεν. Δεν είναι έτσι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Βεβαιότατα, εάν βεβαίως πρόκειται να τελειώσωμεν το ζήτημά μας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Ας ακούσωμεν λοιπόν. Δηλαδή οι Πέρσαι, όταν εφύλατταν τον μέτριον βαθμόν της δουλείας και ελευθερίας επί Κύρου, πρώτον μεν αυτοί ήσαν ελεύθεροι, έπειτα δε κυρίαρχοι πολλών άλλων. Διότι οι άρχοντες μετέδιδαν την ελευθερίαν εις τους εξουσιαζομένους και σύροντες αυτούς μάλλον προς την ισότητα ήσαν φίλοι οι στρατιώται με τους στρατηγούς και προθύμως επρόσφεραν τον εαυτόν των εις τους κινδύνους. Και πάλιν, εάν μεταξύ αυτών υπήρχε κανείς συνετός και ικανός να είναι σύμβουλος, δεν ήτο φθονερός ο βασιλεύς, αλλά του έδιδε θάρρος και ετίμα τους ικανούς να τον συμβουλεύσουν εις κάτι τι, και παρεχώρει κοινώς εις όλους το αξίωμα της φρονήσεως, διά τούτο ακριβώς και όλα τα πράγματα προώδευσαν εις την χώραν ένεκα της ελευθερίας και της φιλίας και της ανταλλαγής σκέψεων.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Φαίνεται κάπως ότι έτσι έγιναν όσα λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Πώς λοιπόν πάλιν κατεστράφησαν επί Καμβύσου και πάλιν επί Δαρείου σχεδόν διεσώθησαν, θέλετε να τα σκεφθώμεν μεταχειριζόμενοι κάπως μαντικήν σκέψιν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Τουλάχιστον το ζήτημα εις το οποίον εφθάσαμεν προκαλεί αυτήν την εξέτασιν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Τώρα λοιπόν μαντεύω περί του Κύρου ότι εις τα άλλα μεν ήτο στρατηγός καλός και φιλόπατρις, αλλά δεν έλαβε διόλου ορθήν εκπαίδευσιν και εις την οικιακήν οικονομίαν δεν επρόσεξε διόλου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Πώς λοιπόν να το εξηγήσωμεν αυτό;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Φαίνεται ότι εκ νεαράς ηλικίας εις όλην του την ζωήν έκαμνε εκστρατείας, και παρέδωκε τους υιούς του εις τας γυναίκας του, διά να τους ανατρέφουν, εκείναι δε τους ανέτρεφαν ως να ήσαν πλέον ευτυχείς αμέσως από την παιδικήν των ηλικίαν και

αξιομακάριστοι και να μη στερούνται τίποτε από αυτά. Επειδή δε εμπόδιζαν τον καθένα να εναντιώνεται εις αυτούς, διότι δήθεν ήσαν όσον χρειάζεται ευτυχείς, και επειδή ηνάγκαζαν όλους να επιδοκιμάζουν παν ό,τι έλεγαν ή έπρατταν αυτοί, τους έκαμαν διά της ανατροφής των τοιούτου είδους ανθρώπους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Ωραίαν, καθώς φαίνεται, ανατροφήν ανέφερες.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Βεβαίως θηλυπρεπή από βασιλικάς γυναίκας, νεοπλούτους και εν απουσία των ανδρών των ανατρεφούσας τους παιδιάς των, διότι εκείνοι δεν ευκαιρούν εξ αιτίας των πολέμων και των πολλών κινδύνων.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Αυτό είναι λογικόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Ο δε πατήρ των πάλιν μεν ποιμνία και πρόβατα και αγέλας και ανθρώπων και άλλων πολλών ζώων είχε πολλά, οι υιοί του όμως, εις τους οποίους επρόκειτο να τα παραδώση, δεν εγνώριζε, ότι δεν ανατρέφονται εις την πατροπαράδοτον τέχνην, η οποία ήτο Περσική, διότι οι Πέρσαι ήσαν ποιμένες, επειδή εγεννήθησαν εις χώραν ορεινήν, τραχείαν και ικανήν να παρουσιάση ποιμένας πολύ δυνατούς και ικανούς να ξενυχτούν και να αγρυπνούν και, όταν γίνη ανάγκη, να εκστρατεύουν. Δεν αντελήφθη δε ότι τα παιδιά του επήραν διεφθαρμένην Μηδικήν ανατροφήν εξ αιτίας της φαινομενικής ευτυχίας των από τας γυναίκας και τους ευνούχους. Δι' αυτό έγιναν ό,τι ήτο επόμενον να γίνουν, αφού επήραν ανατροφήν χωρίς επιπλήξεις. Καθώς λοιπόν ήτο επόμενον, αφού μετά τον θάνατον του Κύρου ανέλαβαν οι παίδες του την εξουσίαν φορτωμένοι από τρυφηλότητα και μη δεχόμενοι παρατηρήσεις, πρώτον μεν ο εις εφόνευσε τον άλλον μη ανεχόμενος την ισότητα (1), κατόπιν δε ο ίδιος παραφρονήσας από την μέθην και την απαιδευσίαν εστερήθη την κυριαρχίαν από τους Μήδους και από τον λεγόμενον τότε ευνούχον, ο οποίος επεριφρόνησε την μωρίαν του Καμβύσου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Βεβαίως λέγονται αυτά, και σχεδόν φαίνεται ότι έγιναν κατ' αυτόν τον τρόπον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Και όμως λέγεται βεβαίως ότι πάλιν η εξουσία περιήλθε εις τους Πέρσας διά μέσου του Δαρείου και των επτά οπαδών του.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Αμέ τι άλλο;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Ας συλλογιστώμεθα λοιπόν, ενώ παρακολουθούμε τον λόγον. Δηλαδή ο Δαρείος δεν ήτο βασιλόπαις ούτε ανετράφη με τρυφηλήν μόρφωσιν, όταν δε ανήλθε εις την εξουσίαν και κατέλαβε αυτήν επί κεφαλής των επτά, την εχώρισε εις επτά μέρη, από τα οποία και σήμερον ακόμη σώζονται μερικά ίχνη. Και, αφού εθέσπισε νόμους, εθεώρησε δίκαιον να απονέμη κάποιαν ισότητα κοινήν εις όλους, και την φορολογίαν, την οποίαν είχε υποσχεθή ο Κύρος εις τους Πέρσας, την εστερέωσε διά νόμου, προμηθεύων εις όλους τους Πέρσας φιλίαν και επιμιξίαν και προσελκύων τον δήμον των Περσών με χρήματα και με δωρεάς. Διά τούτο λοιπόν τα στρατεύματά του με προθυμίαν του κατέκτησαν χώρας όχι ολιγωτέρας από όσας είχε αφήσει ο Κύρος. Μετά τον Δαρείον όμως ήλθε εις την εξουσίαν ο Ξέρξης, όστις ανετράφη πάλιν με την βασιλικήν και την τρυφηλήν εκπαίδευσιν: Καϊμένη Δαρείε – ίσως είναι πολύ δίκαιον να ειπούμεν – συ που δεν εσωφρονίσθη από το πάθημα του Κύρου, αλλά ανέθρεψε τον Ξέρξην με τας ιδίας συνηθείας, με τας οποίας και ο Κύρος τον Καμβύσιν. – Αυτός λοιπόν, επειδή έλαβε την ιδίαν ανατροφήν, έπαθε τα ίδια με τα παθήματα του Καμβύσου. Και σχεδόν από τότε δεν ανεφάνη πλέον εις την Περσίαν βασιλεύς πραγματικώς μέγας, παρά μόνον ονομαστικώς. Αιτία δε δεν είναι η τύχη, καθώς νομίζω εγώ, αλλά ο κακός βίος, τον οποίον διάγουν συνήθως οι παίδες των υπερβολικά πλουσίων και των τυράννων. Διότι είναι τελείως αδύνατον να μορφωθή με αυτήν την ανατροφήν ποτέ παις και ανήρ και γέρων υπερέχων κατά την αρετήν. Τα οποία βεβαίως, φρονούμεν, πρέπει να τα σκεφθή ο νομοθέτης, ομοίως δε και ημείς προς το παρόν. Λοιπόν είναι δίκαιον, ω Λακεδαιμόνιοι, τούτο τουλάχιστον να αποδώσωμεν εις την ιδικήν σας πολιτείαν, ότι δηλαδή καμμίαν διαφορετικήν τιμήν και ανατροφήν δεν αποδίδετε εις τον πτωχόν και τον πλούσιον ή εις τον ιδιώτην και τον βασιλέα, παρά μόνον όσας εξ αρχής ο θεός νομοθέτης σας ενεπιστεύθη από κάποιον θεόν. Διότι βεβαίως δεν πρέπει να υπάρχουν εις μίαν πόλιν τιμαί υπερβολικάί, καθ' όσον κανείς υπερτερεί κατά τον πλούτον, αφού δεν υπάρχουν ούτε καθ' όσον είναι ταχύς ή ωραίος ή ισχυρός χωρίς κάποιαν αρετήν, ούτε με την αρετήν, αν δεν συνυπάρχη η σωφροσύνη.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Πώς το εννοείς αυτό, καλέ Ξένε;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Η ανδρεία, αν δεν απατώμαι, είναι έν μέρος της αρετής;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Και πώς δεν είναι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Λοιπόν δίκασε μόνος σου τον λόγον μου, αφού τον ακούσης, αν δηλαδή συ θα παρεδέχεσο να έχης κανένα σύννοικον ή γείτονα υπερβολικά μεν ανδρείον, συγχρόνως όμως όχι σώφρονα, αλλά ακόλαστον.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Κλείσε το στόμα σου και μη ασεβείς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Αλλά πάλιν; Ένα τεχνίτην και σοφόν εις τοιαύτα πράγματα, άδικον όμως;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Διόλου μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Και όμως το δίκαιον δεν φυτρώνει χωρίς σωφροσύνην.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Βεβαίως πώς είναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Ούτε βεβαίως αυτός ο σοφός, τον οποίον ημείς ωρίσαμεν προ ολίγου, δηλαδή ο οποίος έχει ηδονάς και λύπας συμφώνους και συμβιβαζομένας με τον ορθόν λόγον.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Βεβαίως ούτε αυτός.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Ας εξετάσωμεν όμως ακόμη και το εξής χάριν των εκτιμήσεων της κοινωνίας, διά να ιδούμεν ποίαι είναι ορθαί και ποίαι όχι εκάστοτε.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Ποίον δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Η σωφροσύνη, εάν απομονωθεί μέσα εις καμμίαν ψυχὴν χωρισμένη ἀπὸ ὅλην τὴν ἄλλην ἀρετήν, εἶναι δίκαιον νὰ θεωρῆται πολὺτιμον πράγμα ἢ ουτιδανόν;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Δεν γνωρίζω πῶς νὰ ἀπαντήσω.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Καὶ ὅμως αὐτὸ εἶναι ἀρκετὴ ἀπάντησις. Δηλαδή, ὅποιονδῆποτε καὶ ἀν ἀπαντήσης ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο πού σε ἠρώτησα, μου φαίνεται ὅτι θὰ ομιλήσης με δυσαρμονίαν.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Τότε λοιπὸν ἴσως ἕκαμα καλά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Ἀς εἶναι. Λοιπὸν τὸ προτέρημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουν αἱ τιμαὶ καὶ αἱ ατιμῖαι, ἴσως δὲν εἶναι ἄξιον νὰ συζητηθῇ με λόγον, ἀλλὰ μάλλον με κάποιαν ἄφωνον σιγὴν.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Μου φαίνεται ὅτι θὰ ἐννοῆς τὴν σωφροσύνην.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Μάλιστα. Καὶ βεβαίως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖόν μας ὠφελεῖ πάρα πολὺ θὰ ἦτο ὀρθόν προ πάντων νὰ τιμᾶται μαζί με τὸ προτέρημά του, τὸ δε δεύτερον κατὰ δεύτερον λόγον. Καὶ οὕτω λοιπὸν καθεξῆς με τὴν ἰδίαν ἀναλογίαν, εἴαν λαμβάνῃ ἕκαστον τὰς τιμᾶς, θὰ τὰς ἐλάμβανε ὀρθίως.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Εἶναι καθὼς λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Τι λοιπὸν; Δὲν θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι εἶναι ἔργον τοῦ νομοθέτου νὰ μοιράζῃ καὶ αὐτά;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Πολὺ μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Θέλεις λοιπόν να αφήσωμεν εις εκείνον να τα κανονίση όλα και διά το όλον εκάστου έργου και διά τας λεπτομερείας του, ημείς δε, αφού και οι ίδιοι είμεθα κάπως ερασιτέχναι των νόμων, να προσπαθήσωμεν να εκτελέσωμεν την τριχοτόμησιν και χωρίσωμεν χωριστά τα μεγαλύτερα και τα δεύτερα και τα τρίτα;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Λοιπόν ορίζομεν ότι μία πολιτεία, η οποία τυχόν πρόκειται να σωθή και να ευτυχήση, είναι πρόπον και αναγκαίον, όσον είναι δυνατόν εις τον άνθρωπον, να μοιράζη ορθώς τας τιμάς και τας ατιμίας. Και βεβαίως ορθόν είναι να θεωρούνται τιμαλφέστερα και πρώτα τα αγαθά τα περιστρεφόμενα εις την ψυχήν, όταν αυτή έχη σωφροσύνην, δεύτερα δε τα καλά και αγαθά τα περιστρεφόμενα εις το σώμα, και τρίτα τα αναφερόμενα εις την περιουσίαν και τα κινητά. Από αυτά δε εάν κανείς νομοθέτης ή πολιτεία εκτροχιάζεται και προτάσση εις τας τιμάς τα κινητά ή κανέν άλλο από τα τελευταία, δεν θα κάμη ούτε ευσεβή ούτε πολιτικήν πράξιν. Αυτά να ειπούμεν ή πώς αλλέως;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Πολύ καθαρά μάλιστα να τα ειπούμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Αυτά λοιπόν μας έκαμε να ειπούμεν περιπλέον η εξέτασις του πολιτεύματος των Περσών. Ευρίσκομεν δε ότι με τον καιρόν έγιναν χειρότεροι. Αιτία δε είπαμεν ότι είναι ότι αφήρεσαν την ελευθερίαν του δήμου, και εφήρμοσαν τον δεσποτισμόν περισσότερον του πρόποντος, και διά τούτο έχασαν την φιλίαν και το κοινόν συμφέρον της πόλεως. Αφού δε αυτό κατεστράφη, δεν φροντίζει το συμβούλιον των αρχόντων διά τους υπηκόους και τον δήμον, αλλά διά την διατήρησιν της εξουσίας των, όσονδήποτε ολίγον και αν νομίζουν ότι θα κερδίσουν οι ίδιοι, και αφού έφεραν εις παραλυσίαν τας πόλεις και ανεστάτωσαν με πυρ και με σίδηρον έθνη φιλικά, τώρα μισούν και μισούνται εχθρικώς και αδιαλλάκτως. Οσάκις δε λαμβάνουν ανάγκην των δήμων, διά να πολεμήσουν προς χάριν των (των αρχόντων), τότε πάλιν δεν ευρίσκουν εις αυτούς ούτε κοινότητα συμφερόντων ούτε προθυμίαν διά τους κινδύνους και τας μάχας, αλλά, ενώ έχουν χιλιάδας των χιλιάδων ανυπολογίστους, τας έχουν όλας αχρήστους διά τον πόλεμον, και ως να στερούνται ανθρώπους ζητούν μισθωτούς και νομίζουν ότι είναι δυνατόν ποτέ να σωθούν από μισθωτούς και ξενικούς ανθρώπους. Εκτός δε τούτου αναγκάζονται να είναι αμαθείς, διότι λέγουν εμπράκτως ότι απέναντι του χρυσού και του αργύρου είναι φλυαρίαί όσα θεωρούνται έντιμα και ένδοξα εις μίαν πόλιν.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Και λοιπόν το ζήτημα των Περσών, ότι δηλαδή δεν διοικούνται σήμερον ορθώς ένεκα της υπερβολικής δουλείας και του δεσποτισμού, ας λάβη τέλος.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Πολύ καλά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Τώρα δε πάλιν είναι ανάγκη να εξετάσωμεν ομοίως το πολίτευμα της Αττικής, διά να ιδούμεν ότι η απόλυτος ελευθερία από όλας τας αρχάς δεν είναι ασημάντως χειρότερα παρά η μετριασμένη εξάρτησις από άλλους. Δηλαδή ημείς, κατά την εποχήν εκείνην που έγινε η επίθεσις των Περσών εναντίον της Ελλάδος, ίσως δε και εναντίον όλης σχεδόν της Ευρώπης, είχαμεν πολίτευμα παλαιόν και τα αξιώματα edίδοντο συμφώνως προς τας τέσσαρας τάξεις τιμημάτων και εβασίλευε κάποια κυρίαρχος εντροπή, χάριν της οποίας ήμεθα τότε πρόθυμοι να ζώμεν ως υπηρέται των νόμων. Και ακριβώς επειδή εκτός τούτων η κατά ξηράν και θάλασσαν εκστρατεία ήτο κολοσσιαία και επροξένησεν απέραντον φόβον, μας ενέπνευσε ακόμη μεγαλιτέραν δουλείαν προς τους άρχοντας και τους νόμους, και από όλα αυτά μας ήλθε μεταξύ μας μία υπερβολική φιλία. Δηλαδή σχεδόν δέκα έτη προ της εν Σαλαμίני ναυμαχίας είχε έλθει ο Δάτις οδηγών μίαν Περσικήν εκστρατείαν, διότι τον έστειλε ο Δαρειός ρητώς εναντίον των Αθηναίων και των Ερετριέων, διά να τους εξανδραποδίση και τους μεταφέρει, δηλώσας εις αυτόν ότι θα φονευθή, εάν δεν επιτύχη. Και ο Δάτις τους μεν Ερετριείς εις ολίγον διάστημα τους ενίκησε κατά κράτος με πολλές χιλιάδας στρατού και άφησε εις την πόλιν μας κάποιαν φοβεράν διάδοσιν, ότι κανείς Ερετριεύς δε του εξέφυγε. Δηλαδή συνέδεσαν τάχα μεταξύ των τας χείρας των οι στρατιώται του Δάτιδος και εψάρευσαν όλην την Ερέτριαν. Αυτός λοιπόν ο λόγος, είτε αληθής είτε οποιαδήποτε εφεύρεσις είναι, ετρόμαξε και όλους τους άλλους Έλληνας και προ πάντων τους Αθηναίους, και, όταν έστειλαν πρεσβείαν παντού διά βοήθειαν, κανείς δεν ήθελε να τους βοηθήση εκτός των Λακεδαιμονίων. Αυτοί όμως ένεκα του πολέμου τον οποίον είχαν τότε με τους Μεσσηνίους και ίσως και διά κανέν άλλο εμπόδιον, το οποίον δεν γνωρίζομεν ρητώς, οπωσδήποτε έφθασαν μίαν ημέραν αργότερα από την μάχην, η οποία έγινε εις τον Μαραθώνα. Κατόπιν δε ηκούοντο μεγάλοι προπαρασκευαί και ήρχοντο συχνά απειλαί εκ μέρους του βασιλέως της Περσίας, εις ολίγον όμως διεδόθη ότι ο μεν Δαρειός απέθανε, ο δε υιός του, νέος και ακάθεκτος, ανέλαβε την εξουσίαν και διόλου δεν απεμακρύνθη από την επίθεσιν. Οι δε Αθηναίοι ενόμιζαν ότι όλη αυτή η προετοιμασία γίνεται εναντίον των διά το συμβάν του Μαραθώνος και, επειδή εμάνθαναν ότι ο Άθως κόπτεται διά διώρυγος και ότι ο Ελλήσποντος ενώνεται διά γεφύρας και ότι είναι μέγας ο στόλος, ενόμισαν ότι δεν υπάρχει δι' αυτούς σωτηρία ούτε κατά ξηράν ούτε κατά θάλασσαν. Διότι εφαντάζοντο ότι δεν θα τους εβοήθει κανείς – επειδή ενθυμούντο ότι, και όταν οι Πέρσαι ήλθαν διά πρώτην φοράν και διέπραξαν τας βιαιότητας εις την Ερέτριαν, και τότε τους Αθηναίους κανείς δεν τους εβοήθησε ούτε ερριψοκινδύνευσε εις την μάχην, επομένως το ίδιον επερίμεναν ότι θα γίνη και τότε τουλάχιστον κατά ξηράν – και κατά θάλασσαν δε πάλιν έβλεπαν απόλυτον

έλλειψιν σωτηρίας, διότι ήρχοντο εναντίον των πλοία χίλια και ακόμη περισσότερα. Λοιπόν μίαν σωτηρίαν εσκέφθησαν, απίθανον μεν και απελπιστικήν, οπωσδήποτε όμως μόνην, αφού έλαβαν υπ' όψιν των το προηγούμενον γεγονός, δηλαδή ότι από απελπισίαν και τότε εφάνη ότι ενίκησαν εις την μάχην. Εις αυτήν λοιπόν την ελπίδα στηριζόμενοι εύρισκαν ότι καταφύγιον διά τον εαυτόν των είναι μόνον αυτοί οι ίδιοι και οι θεοί. Όλα αυτά λοιπόν ενέπνεαν εις αυτούς φιλίαν μεταξύ των, δηλαδή ο φόβος ο παρουσιασθείς τότε και ο γεννηθείς από τους προηγούμενους νόμους, ο οποίος ήτο υποδούλωσις εις τους νόμους εκείνους, αυτόν που ωνομάσαμεν πολλάκις εις τα προηγούμενα εντροπήν, εις την οποίαν είπαμεν ότι πρέπει να είναι υπόδουλοι όσοι θέλουν να γίνουν αγαθοί, και από την οποίαν ο δήμος είναι ελεύθερος και άφοβος. Διότι αυτός, εάν τότε δεν τον εκυρίευε ο τρόμος, δεν ήτο δυνατόν να συνασπισθή και να αμυνθή ούτε να υπερασπίση τα ιερά και τους τάφους και την πατρίδα και όλους τους ιδικούς του και συγχρόνως και φίλους, καθώς εβοήθησε τότε, αλλά θα εχωριζόμεθα εις μικρά τμήματα όλοι μας και θα εσκορπιζόμεθα άλλος εδώ και άλλος εκεί.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Πολύ ορθά ωμίλησες, Ξένε μου, και καθώς αρμόζει εις σε και εις την πατρίδα σου.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Εις αυτό έχεις δίκαιον, καλέ Μέγилле. Και βεβαίως προς σε είναι δίκαιον να ειπώ όσα συνέβησαν εκείνην την εποχήν, διότι μετέχεις εκ φύσεως της φιλίας των πατέρων σου προς τας Αθήνας. Πρόσεχε όμως και συ και ο Κλεινίας αν λέγομεν πράγματα αρμόζοντα εις την νομοθεσίαν. Διότι βεβαίως δεν ομιλώ χάριν διηγήσεως μύθων, αλλά χάριν του ζητήματός μας. Και προσέξτε να ιδήτε. Επειδή κάπως το ίδιον πάθημα συνέβη εις ημάς καθώς εις τους Πέρσας, εις εκείνους μεν με το να σύρουν τον δήμον εις την δουλείαν, εις ημάς δε πάλιν αντιθέτως με το να προτρέπωμεν τον λαόν εις απόλυτον ελευθερίαν, τώρα λοιπόν τι συμπέρασμα έχομεν να ειπούμεν από αυτά; Η προηγηθείσα συζήτησίς μας σχεδόν είναι πολύ ορθή.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Καλά λέγεις, αλλά προσπάθησε να εξηγήσης καθαρώτερα εις ημάς αυτό που λέγεις τώρα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Αυτό θα γίνη. Αγαπητοί μου φίλοι, εις την εποχήν των παλαιών νόμων δεν ήτο κανενός κυρίαρχος ο δήμος, αλλά κάπως ήτο εκουσίως υπόδουλος εις τους νόμους.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Ποίους εννοείς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Τους περιστρεφόμενους εις την μουσικήν πρώτον της εποχής εκείνης, αν θέλεις να εξετάσωμεν από την αρχήν την μεγάλην πρόοδον του φιλελευθέρου βίου. Δηλαδή τότε η μουσική μας ήτο διηρημένη εις τα διάφορα είδη της και τα σχήματα, και κάποιον είδος άσματος ήσαν αι ευχαί προς τους θεούς, αι οποίαι ωνομάζοντο ύμνοι. Και εις αυτό δε υπήρχε έν αντίθετον είδος άσματος, και αυτό ημπορούσε κανείς κυρίως να το ονομάση θρήνους. Και άλλο είδος ήσαν οι παιάνες, και έν άλλο η γέννησις του Διονύσου, το οποίον, νομίζω, ελέγετο διθύραμβος. Αυτό δε το ίδιον είδος το ωνόμαζαν ακριβώς νόμους, ως κάποιον διαφορετικόν άσμα· επρόσθεταν δε τον χαρακτηρισμόν κιθαρωδικούς. Αφού λοιπόν όλα αυτά και μερικά άλλα είχαν τακτοποιηθή, δεν επετρέπετο να εφαρμόση κανείς παρανόμως άλλο άσμα εις άλλο είδος μελωδίας. Το δε κύρος εις αυτά διά την ανακάλυψιν και την δίκην έπειτα και τιμωρίαν του ανακαλυφθέντος ως παραβάτου δεν απετελείτο από καμμίαν σφυρίκτραν ούτε από απειροκάλους φωνάς του λαού, καθώς τώρα, ούτε πάλιν από χειροκροτήματα εκφράζοντα επιδοκμασίαν, αλλά όσοι μεν ήσαν τελείως κατηρτισμένοι έπρεπε να ακούουν μέχρι τέλους με σιωπήν, εις δε τους παίδας και τους παιδονόμους και τον περισσότερον λαόν ο συνετισμός εγίνετο με την ευλογημένην (σωφρονιστικήν) ράβδον, εις αυτά λοιπόν τόσον πρόθυμον ήτο το πλήθος των πολιτών να εξουσιάζεται, και να μη τολμά να κρίνη με θόρυβον. Κατόπιν όμως με τον καιρόν αρχηγοί μεν της απειροκάλου παρανομίας έγιναν οι εκ φύσεως μεν συνθέται, αλλά αμαθείς ως προς το δίκαιον της Μούσης και το νόμιμον, μεθύοντες και περισσότερον του δέοντος κυριευόμενοι από την ηδονήν, και αναμιγνύοντες θρήνους με ύμνους και παιάνας διθυράμβους, και μάλιστα τας αυλωδίας νοθεύοντες με τας κιθαρωδίας, και όλα με όλα συνδυάζοντες, ακουσίως ένεκα της αμαθείας ψευδόμενοι περί της μουσικής, ότι αυτή δεν έχει καμμίαν ορθότητα, αλλά μόνον από την ηδονήν του απολαμβάνοντος αυτήν ημπορεί να κριθή ορθότατα αν είναι καλλιτέρα ή χειροτέρα. Συνθέτοντες λοιπόν τοιαύτα έργα και προσθέτοντες αναλόγους στίχους ενέπνευσαν εις τους περισσότερους παρανομίαν και πραξικοπήματα απέναντι της μουσικής, ως να είναι ικανοί να την κρίνουν. Από αυτό λοιπόν τα ακροατήρια από σιωπηλά έγιναν θορυβώδη, ως να γνωρίζουν το καλόν και το κακόν εις την μούσαν, και αντί της υπερισχύσεως των καλλιτέρων επεκράτησεν εις αυτήν πονηρά θεατροκρατία.

Διότι βεβαίως, εάν μόνον δημοκρατία υπήρχε εις αυτήν από ελευθέρους άνδρας, δεν θα ήτο τόσον πολύ κακόν το πράγμα. Τώρα όμως εις ημάς, εις τον τόπον της μουσικής, ήρχισε η δοκησιοσοφία όλων εις όλα και η παρανομία, την ηκολούθησε η ελευθερία. Διότι εγίνοντο άφοβοι, ωσάν τάχα να την εγνώριζαν, η δε αφοβία εγέννησε την αναίδειαν. Δηλαδή το να μη φοβήται κανείς την γνώμην του καλλιτέρου από θρασύτητα, αυτό ακριβώς αποτελεί την πονηράν αναίδειαν, με κάποιαν βεβαίως πολύ παράτολμον ελευθερίαν.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Ομιλείς πολύ ορθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Ως συνέχεια λοιπόν αυτής της ελευθερίας είναι εύκολον να προκύψη το να μη θέλη κανείς να είναι υποχείριος εις τους άρχοντας, και κατόπιν από αυτήν το να αποφεύγη του πατρός και της μητρός και των μεγαλιτέρων την υπακοήν και την νομοθέτησιν, και όταν πλησιάσουν εις το τέλος πλέον να ζητούν να μην υπακούουν εις τους νόμους, όταν δε φθάσουν πλέον εις το τέλος, να μη σκοτίζονται διόλου δι' όρκους και διά τον λόγον της τιμής των και

διά τους θεούς, αποδεικνύοντες και αντιγράφοντες την λεγομένην Τιτανικήν (ανυπότακτον) φύσιν, και, αφού καταστήσουν εις εκείνην πάλιν την κατάστασιν, να ζουν εις κακήν εποχήν και ποτέ να μη παύσουν τα δυστυχήματά των. Και λοιπόν προς τι ελέχθησαν μεταξύ μας και αυτά όλα; Μου φαίνεται ότι πρέπει τον λόγον να τον σύρωμεν εις τα οπίσω καθώς τον ίππον, και όχι να έχη αχαλίνωτον στόμα, το οποίον παρασύρεται διά της βίας από τον λόγον, και να πέσωμεν, καθώς λέγει η παροιμία, από τον όνον, αλλά να εξαναρωτούμεν διά το προ ολίγου λεχθέν, διά ποίον λόγον άραγε ελέχθη.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Πολύ ορθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Λοιπόν αυτά ελέχθησαν χάριν εκείνων.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Ποίων;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Είπαμεν ότι ο νομοθέτης οφείλει εις τρία να προσέχη, όταν νομοθετή, δηλαδή πώς να είναι ελευθέρα η νομοθετουμένη πόλις, και αστασίαστος, και να έχη νουν. Αυτά είπαμεν. Δεν είναι έτσι;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Λοιπόν εξ αιτίας αυτών επροτιμήσαμεν από τας πολιτείας την πλέον απολυταρχικήν και την πλέον φιλελευθέραν, και τώρα εξετάζομεν ποία από αυτάς τας δυο πολιτεύεται ορθώς, υποθέσαντες δε διά καθεμίαν από αυτάς κάποιαν μετριότητα, εκείνης μεν ως προς τον δεσποτισμόν, αυτής δε ως προς την ελευθερίαν, ενοήσαμεν ότι τότε περισσότερον επήλθε ευτυχία με αυτάς, εν ώ, όταν εξώκειλαν εις τα άκρα, εκείνη μεν ως προς την υποδούλωσιν, αυτή δε ως προς το αντίθετον, δεν τας ωφέλησε ούτε εκείνας ούτε αυτάς.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Αυτό είναι μεγάλη αλήθεια.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Και βεβαίως χάριν αυτών εξετάσαμεν και τον συνοικισμόν του Δωρικού στρατοπέδου και τους πρόποδας του Δαρδάνου μαζί με τον παραλιακόν συνοικισμόν, και τους πρώτους

εκείνους οι οποίοι εσώθησαν από την καταστροφήν. Ακόμη δε και την προηγουμένην από αυτά συζήτησιν μας περί μουσικής και μέθης και όσα προηγήθησαν ακόμη από αυτά. Δηλαδή όλα αυτά τα είπαμεν με σκοπόν να εννοήσωμεν πώς είναι δυνατόν άραγε να κτισθή καλλίτερον μία πόλις, και ιδιωτικώς πώς ημπορεί ο καθείς να ζη την ζωήν του καλλίτερα, εάν δε ωφελήσαμεν εις τίποτε ή όχι, ποία εξέλεγξιν ημπορεί να λεχθή μεταξύ μας από τον εαυτόν μας, αγαπητέ Μέγιλλε και Κλεινία;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Εγώ, καλέ Ξένε, νομίζω ότι εννοώ κάποιαν εξέλεγξιν. Φαίνεται ότι με κάποιαν τύχην έγιναν όλοι αυτοί οι λόγοι μεταξύ μας, τους οποίους είπαμεν: Δηλαδή σχεδόν συμπίπτει να έχω την ανάγκην αυτών σήμερον, και πάλιν επικαίρως κάπως παρευρίσκεστε εδώ και συ και ο Μέγιλλος απ' εδώ. Διότι δεν θα σας αποκρύψω τι μου συμβαίνει προς το παρόν, αλλά και ως καλόν οινών κάπως το θεωρώ. Δηλαδή το μεγαλύτερον μέρος της Κρήτης σχεδιάζει να κάμη κάποιαν αποικίαν, και δίδει εντολήν εις τους Κνωσίους να λάβουν την πρωτοβουλίαν του ζητήματος, η δε πόλις των Κνωσίων αναθέτει την εντολήν εις εμέ και εις άλλους εννέα άνδρας. Συγχρόνως δε μας αναθέτει και νόμους να θέσωμεν και από τους εντοπίους, όσοι τυχόν μας αρέσουν, και από κανέν άλλο μέρος, χωρίς να λάβωμεν υπ' όψιν το ξενικόν αυτών, αρκεί να φαίνωνται καλλίτεροι. Τώρα λοιπόν ας λάβωμεν όλοι μαζί δι' όλους αυτήν την ευχαρίστησιν. Από όσα είπαμεν ας εκλέξωμεν συζητητικώς και ας δημιουργήσωμεν μίαν πόλιν, ως να την κτίζωμεν από την αρχήν, και ούτω συγχρόνως θα εξετάζωμεν αφ' ενός το ζήτημά μας, και αφ' ετέρου εγώ πολύ πιθανόν να χρησιμοποιήσω εις την μέλλουσαν πόλιν αυτό το σχέδιον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Βεβαίως δεν μας φέρεις κανένα πόλεμον, καλέ Κλεινία. Αλλά, αν δεν υπάρχη κανέν εμπόδιον εις τον Μέγιλλον, πίστευε ότι το κατ' εμέ όσον είναι δυνατόν είμαι σύμφωνος μαζί σου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Πολύ καλά ομιλείς.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Και εγώ βεβαίως είμαι σύμφωνος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Καλά είπατε και οι δύο. Λοιπόν ας δοκιμάσωμεν πρώτον με την συζήτησιν να ιδρύσωμεν την πόλιν.

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ'. ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Εμπρός λοιπόν, ποίου είδους πρέπει άραγε να φαντασθώμεν ότι θα είναι η πόλις; Το λέγω δε, όχι διά να ερωτήσω διά το όνομά της ποίον είναι σήμερον, ούτε εις το μέλλον πώς θα χρειασθή να την ονομάσωμεν. Διότι ως προς αυτό μεν ίσως και ο συννοικισμός της ή κάποιος τόπος ή το όνομα κανενός ποταμού ή πηγής ή των επιτοπίων θεοτήτων δώση το φημισμένον του όνομα εις την νεόκτιστον πόλιν. Αλλά το εξής θέλω μάλλον να ερωτήσω περί αυτής, αν θα είναι παραλία ή μεσόγειος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Σχεδόν, καλέ Ξένε, απέχει από την θάλασσαν η πόλις, περί της οποίας ωμιλήσαμεν προ ολίγου, σχεδόν ογδώντα στάδια.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Και λοιπόν; Άραγε υπάρχουν και λιμένες εις τα μέρη της ή είναι εντελώς χωρίς λιμένας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Απ' εναντίας έχει λιμένας καλούς όσον ημπορεί να γίνη, καλέ Ξένε.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Θεέ μου, τι λόγον είπες! Και λοιπόν; Τα περίχωρα αυτής είναι εύφορα δι' όλα τα είδη ή μήπως έχουν από μερικά έλλειψιν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Σχεδόν καμμίαν έλλειψιν δεν έχουν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Αλλ' άραγε υπάρχει καμμία πόλις γειτονική με αυτήν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Όχι και τόσον, και δι' αυτό ιδρύεται. Δηλαδή προ καιρού είχε γίνει κάποια μετανάστευσις από αυτόν τον τόπον και άφησε αυτήν την χώραν έρημον εις χρονικόν διάστημα ανυπολόγιστον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Και τώρα πάλιν; Ως προς τας πεδιάδας και τα όρη και τα δάση πόσον της εδόθη από έκαστον από αυτά;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Παρομοιάζει όλη με την φύσιν της άλλης Κρήτης

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Χωρίς άλλο εννοείς όχι είναι μάλλον ορεινή παρά πεδινή.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Τότε λοιπόν βεβαίως δεν είναι αθεράπευτος διά την απόκτησιν της αρετής. Δηλαδή, εάν μεν επρόκειτο να είναι παραλία και με καλούς λιμένας και όχι πολύ εύφορος αλλά στερουμένη πολλών, τότε θα εχρειάζετο κανένα μεγάλον σωτήρα και κάποιους θείους νομοθέτας, εάν δεν ηθέλαμεν να αποκτήση ήθη άστατα και μηδαμινά, αφού έγινε εκ φύσεως τοιαύτη. Τώρα όμως έχει ως ανακούφισιν το διάστημα των ογδώντα σταδίων. Και είναι μεν αληθές ότι είναι πλησιέστερον από όσον πρέπει προς την θάλασσαν σχεδόν όσον λέγεις ότι έχει καλλιτέρους λιμένας, οπωσδήποτε όμως και αυτό είναι αρκετόν. Διότι η γειτονική εις μίαν χώραν θάλασσα προσωρινώς δι' εκάστην ημέραν είναι ευχάριστον πράγμα. Είναι όμως αληθώς αλμυρά γειτονία και πικρά. Διότι την παραγεμίζει από εμπόρια και κερδοσκοπίας καπηλικάς, και γεννά εις τας ψυχάς ήθη άστατα και άπιστα, και όχι μόνον την ιδίαν την πόλιν καθιστά ως προς τον εαυτόν της χρεοκόπον και στερουμένην συμπνοίας, αλλά το ίδιον και απέναντι των άλλων ανθρώπων. Εκτός αυτού όμως βεβαίως είναι παρηγορία δι' αυτήν και ότι είναι εύφορος εις όλα τα είδη. Επειδή όμως είναι ορεινή, είναι προφανές ότι δεν θα είναι πολύ εύφορος καθώς είναι páμφορος. Δηλαδή, αν είχε τούτο το πλεονέκτημα, επειδή θα έδιδε πολλήν εξαγωγήν, θα εγέμιζε πάλιν απέναντι αυτής με νομίσματα αργυρά και χρυσά, από τα οποία μεγαλύτερον κακόν, διά να εκφρασθώ ούτω πώς, εις μίαν πόλιν κανέν απολύτως δεν μπορεί να υπάρξη ως προς την απόκτησιν ευγενών και δικαίων ηθών, καθώς είπαμεν εις τους προηγουμένους λόγους, εάν ενθυμούμεθα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Βεβαίως ενθυμούμεθα και συμφωνούμεν ότι και τότε καλά το ελέγαμεν και τώρα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Και τώρα πάλιν; Άραγε από ναυπηγήσιμον ξυλείαν πώς πηγαίνει η τοποθεσία της χώρας σας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Δεν υπάρχει ούτε καμμία ελάτη αξιόλογος ούτε πεύκος, ούτε και πολλά κυπαρίσσια. Την δε πίσυν (κουκουναριά) πάλιν και τον πλάτανον σπανίως θα τα απαντήσει κανείς, τα οποία χρειάζονται διά τα εσωτερικά των πλοίων εις τους ναυπηγούς κάθε τόσον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Και ως προς αυτά δεν είναι κακή η φύσις της χώρας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Διατί άραγε;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Είναι αγαθόν πράγμα το να μη ημπορή ευκόλως μία πόλις να μανθάνη τας πονηράς συνηθείας των εχθρών.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Εις ποίον από όσα είπαμεν αποβλέπει αυτός σου ο λόγος;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Ευλογημένε μου, πρόσεχέ με λαμβάνων υπ' όψιν σου αυτό που είπαμεν εις την αρχήν περί των Κρητικών νόμων, ότι δηλαδή εις έν πράγμα αποβλέπουν, και μάλιστα σεις οι ίδιοι ελέγατε ότι αυτά είναι τα πολεμικά πράγματα, εγώ όμως σας αντέκρουσα και είπα ότι εφ' όσον μεν οι τοιούτοι νόμοι αποβλέπουν εις την αρετήν είναι βαλμένοι καλά, το να αποβλέπουν όμως προς έν μέρος σχεδόν της αρετής και όχι προς ολόκληρον δεν το παρεδεχόμεν διόλου.

Τώρα λοιπόν σεις προσέξατέ με εις την παρούσαν νομοθεσίαν παρακολουθούντες με προσοχήν, μη τυχόν νομοθετώ τίποτε το οποίον δεν αποβλέπει προς την αρετήν ή αποβλέπει μόνον προς κανέν μέρος αυτής. Δηλαδή μόνον εκείνος ο νόμος νομίζω ότι τίθεται ορθώς, ο οποίος ωσάν τοξότης σημαδεύει μόνον εκείνο το οποίον παρακολουθεί πάντοτε κάτι καλόν, όλα δε τα άλλα τα παραλείπει, είτε πλούτος είναι αυτά είτε ακόμη κανέν από όσα είπαμεν προηγουμένως. Και ακριβώς αυτή έλεγα ότι είναι η αντιγραφή των εχθρών η κακή, όταν κατοική κανείς πλησίον της θαλάσσης, βλέπεται δε από τους εχθρούς, καθώς λόγου χάριν – και δεν το λέγω, σας βεβαιώ, από μνησικακίαν: Δηλαδή ο Μίνως, ως γνωστόν, τους κατοίκους της Αττικής μίαν φοράν τους υπέβαλε εις ένα δύσκολον φόρον, επειδή είχε δύναμιν πολλήν κατά θάλασσαν, ενώ αυτοί δεν είχαν τότε ακόμη, καθώς σήμερον, πολεμικά πλοία ούτε πάλιν είχαν χώραν πλήρη ναυπηγησίμου ξυλείας, ώστε με ευκολίαν να τους δίδη ναυτικήν δύναμιν. Λοιπόν δεν κατώρθωσαν διά της ναυτικής αντιγραφής να γίνουν οι ίδιοι ναύται αμέσως και να αποκρούσουν τους εχθρούς. Δηλαδή τους ήτο ευκολώτερον να χάσουν πολλές φοράς ακόμη ανά επτά νέους έως ότου από πεζοί οπλίται μόνιμοι να γίνουν ναυτικοί και να συνηθίσουν με ταχύτητα να κάμνουν αποβάσεις και πάλιν αμέσως να αποσύρωνται εις τα πλοία των και να φρονούν ότι δεν κάμνουν κανέν αισχρόν πράγμα, διότι δεν έχουν το θάρρος

να αποθάνουν υπομένοντες την επίθεσιν των εχθρών, αλλά να ευρίσκουν αρμοδίας εις αυτούς προφάσεις και να φεύγουν κάτι φευγάλες όχι δήθεν αισχράς. Αύται δε βεβαίως αι λέξεις είναι συνηθισμένοι από το πολεμικόν ναυτικόν, και δεν είναι τόσον πολλών επαίνων άξια αλλά το αντίθετον. Διότι δεν πρέπει ποτέ να εξοικειώνεται με πονηράς συνηθείας και μάλιστα το καλλίτερον μέρος των πολιτών. Αυτό δε βεβαίως ήτο εύκολον να το μάθη κανείς και από τον Όμηρον, ότι δηλαδή αυτή η ασχολία δεν ήτο ένδοξος. Διότι με αυτό κατακρίνει ο Οδυσσεύς τον Αγαμέμνονα, ο οποίος, ενώ τότε οι Έλληνες εδεσμεύοντο από τους Τρώας εις την μάχην, διάτασσε να σύρουν τα πλοία εις την θάλασσαν, εκείνος όμως εθύμωσε εναντίον του και του λέγει:

Προστάξεις μέσ' 'ς τον πόλεμο και της φωτιάς τη ζάλη 'ς τη θάλασσα να ρίψωμε τα λαξευτά μας πλοία, Να ελθή 'ς τον τόπον η καρδιά των Τρώων παραπάνω, 'ς εμάς δε μαύρη συμφορά. Διότι ο στρατός μας δεν στέκεται να πολεμά, όταν συρθούν τα πλοία, αλλά θα γίνη πλειο δειλός, τη μάχη θε ναφήση. Κ' η συμβουλή σου συμφορά θα φέρη. Τι είναι τούτα;

Αυτά λοιπόν τα εγνώριζε και εκείνος, ότι δηλαδή είναι κακόν πράγμα να ευρίσκονται εις την θάλασσαν εμπρός εις τα βλέμματά των τριήρεις την ώραν που πολεμούν. Διότι και λέοντες θα εσυνήθιζαν να τρέπωνται εις φυγήν από ελάφους, εάν έχουν τοιαύτας συνηθείας. Εκτός τούτου όμως αι πόλεις αι ισχυραί εις τα ναυτικά δεν αποδίδουν τας τιμάς εις το καλλίτερον πολεμικόν σώμα. Διότι, αφού η δύναμις αυτών συνίσταται εις την πλοιαρχίαν και πεντηκονταρχίαν και κωπηλατικήν και εις αναμίκτους και όχι πολύ σπουδαίους ανθρώπους, δεν θα ήτο δυνατόν να μοιράζη εις έκαστον τας τιμάς ορθώς. Και όμως πώς ημπορεί πλέον να υπάρξη ορθή πολιτεία, εάν στερηθή τούτο;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Σχεδόν είναι αδύνατον. Αλλ' όμως, καλέ Ξένε, η εν Σαλαμίνι ναυμαχία εναντίον των βαρβάρων λέγομεν ημείς οι Κρήτες τουλάχιστον ότι έσωσε όλην την Ελλάδα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Βεβαίως και Έλληνες και βάρβαροι πολλοί τα λέγουν αυτά. Ημείς όμως, φίλε μου, δηλαδή εγώ και ο φίλος απ' εδώ ο Μέγιλλος, ισχυριζόμεθα ότι η πεζή μάχη εις τον Μαραθώνα και τας Πλαταιάς, η μεν μία έκαμε την έναρξιν της σωτηρίας της Ελλάδος, η δε άλλη επέφερε το τέλος, και αύται μεν έκαμαν τους Έλληνας καλλιτέρους, εκείναι όμως όχι καλλιτέρους διά να εκφρασθώμεν ούτως πώς περί των μαχών, αι οποίαι γενικώς μας έσωσαν τότε. Δηλαδή εις το μέρος της εν Σαλαμίνι ναυμαχίας προσθέτω και την περί το Αρτεμίσιον. Αλλά τώρα ημείς βεβαίως λαμβάνομεν υπ' όψιν την αρετήν του πολιτεύματος και την φύσιν της χώρας και εξετάζομεν την διάταξιν των νόμων, διότι δεν θεωρούμεν ως πολυτιμότερον διά τους ανθρώπους μόνον το να σώζονται οι πολίται και να υπάρχουν, καθώς οι περισσότεροι, αλλά πώς να γίνουν όσον το δυνατόν, καλλίτερο και να μένουν τοιούτοι ενόσω ζουν. Νομίζω δε ότι και τούτο το είπαμεν εις τα προηγούμενα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Αμέ τι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Τούτο μόνον λοιπόν ας εξετάσωμεν, αν δηλαδή βαδίζομεν τον ίδιον δρόμον, ο οποίος είναι ο καλλίτερος διά τον συνοικισμὸν των πόλεων και διά τας νομοθεσίας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Πάρα πολύ μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Λέγε λοιπόν τώρα το συναφές ζήτημα, ποίος θα είναι ο πληθυσμὸς ο οποίος θα συνοικισθῇ; Ἄραγε ἀπὸ ὅλην την Κρήτην ὅποιος θέλει, διότι ἴσως ἡύξησε πολὺ ο λαὸς εἰς ἐκάστην πόλιν παρ' ὅσον απαιτεῖ ἡ παραγομένη ἀπὸ την γην τροφή; Διότι βεβαίως δεν συναθροίζετε, νομίζω, ἀπὸ ὅλην την Ελλάδα τους επιθυμούντας να ἔλθουν. Αν και εἶναι ἀληθές ὅτι εἰς τον τόπον σας βλέπω ὅτι υπάρχουν κάτοικοι και ἀπὸ το Ἄργος και ἀπὸ την Αἰγίναν και ἀπὸ ἄλλα μέρη της Ελλάδος. Και λοιπόν ο τορινὸς πληθυσμὸς των πολιτῶν, εἰπέ μας, ἀπὸ πού νομίζεις ὅτι θα γίνη;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Φαίνεται ὅτι θα γίνη και ἀπὸ ὅλην ἀνεξαίρετως την Κρήτην, ἀλλὰ και ἀπὸ την ἄλλην Ελλάδα, προ πάντων δε ἀπὸ την Πελοπόννησον μου φαίνεται ὅτι θα δεχθῇ συνοίκους. Και βεβαίως αὐτό, το οποίον λέγεις τώρα, εἶναι ἀληθές, ὅτι δηλαδή υπάρχουν ἐδὼ και ἀπὸ το Ἄργος, και ὅτι ἡ φυλὴ ἡ οποία προκύπτει, περισσότερον ἐδὼ εἶναι οἱ Γορτύνιοι. Διότι ἔκαμε ἀποικίαν ἀπὸ την Γορτυνίαν, αὐτὴν την Πελοποννησιακὴν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Τότε λοιπόν ἴσως δεν ἡμπορεῖ να γίνη ὁμοιόμορφος ο συνοικισμὸς των πόλεων, ὅταν δεν γίνεται καθὼς εἰς τα μελίσσια, δηλαδή να ἔρχεται μία γενεὰ ἀπὸ καθεμίαν χώραν εἰς τον συνοικισμὸν και να μένουν οἱ φίλοι πλησίον των φίλων, αφοῦ τους ἔξωσε κάποια στενοχωρία της γῆς ἢ τους ἐβίασε κάποια ἄλλη παρομοία ἀνάγκη. Κάποτε δε και ἀπὸ φατριασμοὺς εἶναι ἐνδεχόμενον να ἀναγκασθῇ ἐν μικρὸν μέρος της πόλεως να ἀποξενωθῇ εἰς ἄλλον τόπον. Μάλιστα ἕως τώρα κάποτε και ολόκληρος πόλις ἔφυγε ἄρδην, αφοῦ ἐνικήθη εἰς τον πόλεμον ἀπὸ ἰσχυροτέρους. Ὅλοι αὐτοὶ λοιπόν ἐν μέρει μεν εἶναι ευκολώτερον να συνοικισθούν και να δεχθούν νόμους, ἐν μέρει δε δυσκολώτερον. Δηλαδή, ὅταν εἶναι μία μόνη γενεὰ ὁμόγλωσσος και ὁμόνομος, ἔχει κάποιον φιλίαν, διότι συγκοινωνεῖ εἰς τα θρησκευτικὰ και εἰς ὅλα τα παρόμοια, νόμους ὅμως διαφορετικούς και πολιτεύματα διαφορετικά ἀπὸ τον τόπον της δεν τα ἀνέχεται ευκόλως, ὅσοι ὅμως κάποτε ἐφατρίασαν ἐνεκα της πονηρίας των νόμων των και ἀπὸ συνήθειαν ζητοῦν ἀκόμη να ἐφαρμόζουν τας ἰδίας συνηθείας, ἐξ αἰτίας των οποίων και προηγουμένως κατεστράφησαν, αὐτοὶ εἶναι δύσκολοι διά τον ἀρχηγόν του συνοικισμοῦ και ἀνυπότακτοι διά τον νομοθέτην. Ὅταν ὅμως ἀπὸ ὅλα τα μέρη τρέξουν διαφόρων εἰδῶν γένη, ἴσως μεν φανούν πρόθυμοι περισσότερον να υποταχθούν εἰς κάποιους νεοφανεῖς νόμους, ἀλλὰ το να ἔχουν σύμπνοιαν και ὡσάν ἐν ζεύγος ἵππων ὅλοι μαζί κατὰ την παρομίαν να ξεφυσῇσουν, απαιτεῖ πολὺν καιρόν και εἶναι δυσκολώτατον. Πάντοτε ὅμως πραγματικῶς

η νομοθεσία και οι συνοικισμοί της πόλεως είναι το αποτελεσματικότερον πράγμα διά την αρετήν των ανδρών.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Είναι λογικόν βεβαίως. Αλλά είπε μας πάλιν σαφέστερον εις τι αποβλέπεις και λέγεις αυτά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Αγαπητέ μου, τώρα που επανέρχομαι και ερευνώ το ζήτημα των νομοθετών μου φαίνεται ότι έχω να είπω και κάτι τι εξευτελιστικόν δι' αυτούς. Πάλιν όμως, εάν το ειπούμεν κάπως επικαίρως, δεν θα μας βλάβη διόλου πλέον. Και όμως διατί τάχα στενοχωρούμαι; Διότι βεβαίως όλα τα ανθρώπινα πράγματα φαίνεται ότι είναι τοιαύτα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Ως προς τι τα λέγεις αυτά;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Μου κατέβη να ειπώ ότι κανείς άνθρωπος ποτέ του δεν νομοθετεί τίποτε, αλλά τύχαι και συμπτώσεις πολυειδείς ερχόμεναι ποικιλοτρόπως μας νομοθετούν όλα τα πράγματα. Δηλαδή ή κανείς πόλεμος διά της βίας ανατρέπει τα πολιτεύματα και μεταβάλλει τους νόμους, ή η ανυπόφορος δυσκολία της πτωχείας. Εις πολλά δε και αι ασθένειαι μας αναγκάζουν να νεωτερίζωμεν, όταν ενσκήπτουν επιδημίαι και όταν υπάρχη πολλά έτη διαρκώς κακοκαιρία. Λοιπόν, εάν όλα αυτά λάβη κανείς υπ' όψιν, σπεύδει να ειπή αυτό που είπα εγώ προ ολίγου, ότι δηλαδή κανείς θνητός δεν νομοθετεί τίποτε, αλλά συμπτώσεις είναι σχεδόν όλα τα ανθρώπινα πράγματα. Νομίζω δε ότι ημπορεί κανείς να κάμη καλήν εντύπωσιν, αν όλα αυτά τα εφαρμόση και εις την ναυτιλίαν και την πλοιαρχικήν και την ιατρικήν και την στρατηγίαν, αλλά πάλιν και το εξής επίσης ημπορεί να ειπή εις αυτά τα ίδια και να φαίνεται ότι ομιλεί ορθώς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Τι πράγμα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Ότι όλα τα ανθρώπινα ο θεός και μαζί με τον θεόν η τύχη και η ευκαιρία τα διοικεί ανεξαιρέτως. Είναι όμως ανθρωπινώτερον να παραδεχθώμεν ότι εις αυτά είναι ανάγκη να ακολουθή και τρίτον τι, η τέχνη. Δηλαδή εν καιρώ χειμώνος να χρησιμοποιή κανείς την πλοιαρχικήν ή όχι, εγώ το θεωρώ μέγα πλεονέκτημα. Ή πώς αλλέως;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Καθώς λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Λοιπόν και εις τα άλλα επίσης το ίδιον συμβαίνει και μάλιστα και εις την νομοθεσίαν αυτό το ίδιον πρέπει ν' αναγνωρίσωμεν. Όταν οι άλλοι όροι συντρέχουν, όσοι πρέπει να συμπέσουν, εάν πρόκειται να καταστή ευτυχής ο συννοικισμός πρέπει πάντοτε να συμπέση να υπάρχη εις την πόλιν και νομοθέτης εξοικειωμένος με την αλήθειαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Πολύ ορθά ομιλείς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Λοιπόν όστις δι' όλας τας περιπτώσεις που είπαμεν κατέχει την τέχνην, δεν θα μπορούσε και να ευχηθή ορθώς, τι πρέπει να δοθή από την τύχην, ώστε μόνον η τέχνη να χρειάζεται;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Λοιπόν και όλοι βεβαίως οι άλλοι όσους ανεφέραμεν προ ολίγου, αν παρακινηθούν να ειπούν την ευχήν των, θα την έλεγαν. Δεν είναι έτσι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Αμέ τι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Το ίδιον δε νομίζω ότι θα μπορούσε να κάμη και ο νομοθέτης.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Αυτή είναι η γνώμη μου.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Εμπρός λοιπόν, νομοθέτα, ας του ειπούμεν. Ποίαν πόλιν και με ποίους όρους θέλεις να σου παραδώσωμεν, ώστε, αφού την παραλάβης συ, να ημπορέσης με τα υπόλοιπα μόνος σου να την τακτοποιήσης καλά; Τι πρέπει άραγε να απαντήσωμεν ορθώς κατόπιν αυτού;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Ὡς ἀπάντησιν τοῦ νομοθέτου νὰ το εἰπούμεν αὐτό. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Μάλιστα, το ἐξῆς. Δόστε μου πόλιν τυραννουμένην, θὰ εἰπῇ αὐτός, ὁ δὲ τύραννός τῆς αὖς εἶναι νέος καὶ μνημονικός καὶ ἐπιδεκτικός μαθήσεως καὶ ἀνδρείος καὶ μεγαλοπρεπὴς ἐκ φύσεως. Καὶ ἐκεῖνο ποῦ εἶπαμεν εἰς τὰ προηγούμενα, ὅτι πρέπει νὰ συνοδεύῃ ὅλα τὰ μέρη τῆς ἀρετῆς, τώρα πάλιν αὐτὰ αὖς συνοδεύῃ τὴν τυραννουμένην ψυχὴν, εἴαν πρόκειται με τοὺς ὑπάρχοντας ὁρους νὰ κερδίσῃ κάτι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Μου φαίνεται ὅτι ὁ Ξένος ἐννοεῖ, καλὲ Μέγилле, ὅτι πρέπει ἡ σωφροσύνη νὰ συνυπάρχῃ. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Βεβαίως ἡ δημόδης, καλὲ Κλεῖνία, καὶ ὅχι ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἠμποροῦσε κανεῖς νὰ τὴν εἰπῇ ἐπιδεικτικώτερον, ἐπιμένων ὅτι ἡ σωφροσύνη εἶναι φρόνησις, ἀλλὰ αὐτό το ὁποῖον καὶ εἰς τὰ παιδιὰ ἐξ ἀρχῆς καὶ εἰς τὰ ζῶα ἀναπτύσσεται, καὶ ἐκεῖνα μὲν τὰ κάμνει ἀκράτητα εἰς τὰς ἡδονάς, αὐτὰ δὲ ἐγκρατῆ. Το ὁποῖον, ὅταν ἀπομονωθῇ ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀγαθὰ, καθὼς τὰ ὀνομάζουν, εἶπαμεν ὅτι δὲν εἶναι ἀξιόλογον. Δηλαδή ἐννοεῖτε σχεδὸν ἐκεῖνο ποῦ θέλω νὰ εἶπω.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Βεβαίωτατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Αὐτό λοιπόν το φυσικόν αὖς ἔχῃ ὁ τύραννος ἐκτός ἐκείνων τῶν ἄλλων φυσικῶν τοῦ, εἴαν πρόκειται μίᾳ πόλιν νὰ ἀποκτήσῃ πολίτευμα ὅσον το δυνατόν ταχύτερον καὶ καλλίτερον καὶ, ἀφοῦ το ἀποκτήσῃ, νὰ ζήσῃ εὐτυχέστατα. Δηλαδή ταχύτερα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐγκαθίδρυσιν πολιτεύματος καὶ καλλιτέρα οὔτε ὑπάρχει οὔτε ἠμπορεῖ νὰ υπάρξῃ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Πὼς δηλαδή καὶ με ποῖον ἐπιχείρημα, καλὲ Ξένε, ἠμπορεῖ νὰ πείσῃ τὸν εαυτὸν τοῦ κανεῖς ὅτι ὀμιλεῖ ὀρθῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Αὐτό βεβαίως εἶναι εὐκόλον νὰ το ἐννοήσῃς, καλὲ Κλεῖνία, ὅτι δηλαδή αὐτό συμβαίνει κατὰ φύσιν οὕτω πως.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Πώς εννοείς; εάν ευρεθή, λέγεις, ο τύραννος νέος, σώφρων, επιδεκτικός μαθήσεως, μνημονικός, ανδρείος, μεγαλοπρεπής;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Πρόσθεσε, και ευτυχής, όχι εις τίποτε άλλο, παρά εις το να εμφανισθή επί της εποχής του νομοθέτης αξιέπαινος και κάποια τύχη να τον φέρη εις συνάντησίν του. Διότι, όταν γίνη τούτο, όλα σχεδόν τα ετελείωσε ο θεός, όσα δίδει, όταν θέλη να κάμη υπερβολικά ευτυχή μίαν πόλιν. Δευτερεύουσα όμως τύχη είναι, όταν κάποτε συμβή να υπάρξουν δύο τοιούτοι άρχοντες, τρίτη δε πάλιν και αναλόγως επίσης χειροτέρα είναι, όταν υπάρξουν όσον το δυνατόν περισσότεροι, όσον δε αντιστρόφως είναι ολιγώτεροι, τόσοσιν είναι καλλιτέρα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Χωρίς άλλο φρονείς ότι από τυραννίαν ημπορεί να καταστή καλλιτέρα μία πόλις, καθώς φαίνεται, όταν έχη νομοθέτην απολυταρχικόν και τύραννον αξιοπρεπή, και ότι ευκολώτατα και τάχιστα θα αλλάξη από την κατάστασίν της, κατά δεύτερον δε λόγον από ολιγαρχίαν. Ή πώς αλλέως εννοείς; Κατά τρίτον δε λόγον από δημοκρατίαν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Διόλου μάλιστα, αλλά πρώτον μεν από τυραννίαν, δεύτερον δε από βασιλικόν πολίτευμα, τρίτον δε από κάποιον δημοκρατικόν, ως τετάρτη δε η ολιγαρχία πολύ δυσκόλως ημπορούσε να επιτρέψη την εγκαθίδρυσιν αυτού. Διότι οι περισσότεροι απολυταρχικοί εις αυτήν υπάρχουν. Λέγομεν λοιπόν ότι αυτά εκτελούνται μόνον όταν παρουσιασθή αληθής νομοθέτης εκ φύσεως γεννημένος, συγχρόνως όμως υπάρξη εις αυτόν κοινή άμυνα με τους έχοντας περισσότεραν ισχύν εις την πόλιν. Όπου όμως τούτο συμβαίνει αριθμητικώς μεν συντομώτερον, αλλά όμως ισχυρότατον, καθώς εις την τυραννίαν, εκεί μόνον και τότε συνηθίζει να εισέρχεται με ταχύτητα και ευκολίαν η μεταπολίτευσις.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Πώς; Διότι δεν εννοούμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Και όμως το είπαμεν όχι άπαξ, αλλά πολλάκις νομίζω. Σεις όμως ίσως ούτε είδατε ακόμη πόλιν με τυραννίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Ούτε θιασώτης είμαι εγώ τουλάχιστον τοιούτου θεάματος.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Και όμως ακριβώς θα έβλεπες μέσα εις αυτήν ό,τι λέγομεν τώρα εδώ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Τι πράγμα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Δεν απαιτείται διόλου κόπος ούτε πάρα πολύς καιρός εις ένα τύραννον, εάν θελήση να μεταβάλῃ τα ήθη της πόλεως, πρέπει όμως πρώτον ο ίδιος να εφαρμόζῃ όσα θέλει να εκτελούνται, δηλ. είτε θέλει να προτρέπη τους πολίτας εις εναρέτους ασχολίας είτε και αντιθέτως, αυτός πρώτος πρέπει να είναι τύπος και υπογραμμός εις όλα αυτά, άλλα μεν επαινών και τιμών, άλλα δε κατακρίνων, και τον απειθή ατιμάζων εις εκάστην πράξιν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Και πώς θα παραδεχθώμεν ότι γλήγορα θα συμμορφωθούν οι άλλοι πολίται με αυτόν που ανέλαβε την τοιαύτην νουθέτησιν και συγχρόνως και βίαν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Ας μην ημπορέση άλλος κανείς να σας πείσῃ ότι είναι ευκολώτερον άλλως πως να μεταβάλῃ μία πόλις τους νόμους της παρά με το καλόν παράδειγμα των κυριάρχων της ούτε ότι σήμερον συμβαίνει κατ' άλλον τρόπον, ούτε ότι ημπορεί να γίνη εις το μέλλον. Και βεβαίως δι' ημάς δεν είναι το πλέον αδύνατον ούτε το πλέον δύσκολον που ημπορεί να υπάρξῃ. Αλλά το δυσκολώτερον και εκείνο που συμβαίνει σπανιώτατα εις μεγάλα χρονικά διαστήματα, και, όταν συμβῇ, φέρει άπειρα και όλα τα αγαθά εις μίαν πόλιν, εις την οποίαν θα συμβῇ, είναι το εξής.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.